

Початок експонування виставки – 28 грудня 2018 року

З ІСТОРІЇ ЯЛИНКОВИХ ПРИКРАС

Як не дивно, але, така популярна традиція ялинки як символу Різдва є однією із найновіших на наших теренах. Ялинка прийшла до нас із Європи, а саме із Німеччини, де ще з поганських часів зберігся цей звичай древніх кельтів.

Вони вірили, що у гіллі ялини жили духи, що «відповідали» за врожай та добробут. Згодом «живуча» язичницька традиція, з якою безуспішно боролися, трансформувалася у елемент різдвяних святкувань. За народними віруваннями вічнозелене дерево було символом всеперемагаючої сили життя. Перші прикраси були переважно їстівними – яблука, горіхи, солодоші, ба – навіть яйця й картопля. Підбір їх – не випадковий. Яблука – символізували вроду, здоров'я, райський плід; горіхи – добробут та силу; ланцюжки – зміцнення родинних зв'язків, дзвіночки – добру новину, радість; свічка – перемогу над світом темряви; віфлеемська зірка мала осявати життєвий шлях, прісне печиво – образ причастя. За легендою, в один із неврожайних років (1848) склoduви м. Лауша в Тюрінгії виготовили першу склянну кульку, що мала замінити яблуко. Замінник одразу ж набув

популярності і започаткував масове виробництво скляних ялинкових прикрас, а їх асортимент швидко розширювався: це – фігурки, ангели, феї, ліхтарики. Різдв'яна ялинка, що з

явилася на Волині лише в середині 19 ст

с початку в проєвропейських аристократичних родинах, стрімко «демократизувалася», проникаючи у всі верстви суспільства. Окрім скла з

являються прикраси із вати, тканини, пап'є-маше. На початку ХХ ст. популярним стає тзв. «дрезденський картонаж» - плоскі іграшки із двох половинок тонкого картону. До другої світової війни скляні іграшки були дуже дорогими і доступними далеко не всім.

Продавалися вони зазвичай у магазинах поряд із предметами розкоші чи витворами мистецтва. Компромісним варіантом був «напівфабрикат», - наприклад порцелянова голівка ангела, до якої прикріплювалося самостійно виготовлене вбрання. Переважна більшість прикрас виготовлялася власноруч – паперові ланцюжки, ліхтарики, витинанки, голівки клоунів із яєчної шкаралупи і паперу; загорнуті у фольгу горіхи, воскові свічечки. У селах домінували їстівні прикраси – ті ж яблука, горіхи, печиво а також гілочки калини, клаптики вати, що символізували сніг. Ялинка увінчувалася віфлеємською зіркою. На поставстрійських теренах замість зірки часом встановлювався шпиль. Несвідомо це копіювався взірець шолому австрійського вояка. Вигляд ялинки змінювався в залежності від моди, настроїв суспільства, зміни державного устрою та ідеології. Після «золотого вересня» приголомшені кременчани могли спостерігати, як віфлеємські зірки змінювалися на кремлівські, святий Миколай трансформувалася у Діда Мороза, замість безідейних анімалістичних фігурок - агресивна тематична агітація : на ялинках з'являлися зображення будьонівців, піонерів, інша радянська символіка. Старожили згадують, що були й прикраси із зображеннями членів політбюро. Однак, цей тренд виявився нестійким. Вішати «вождів народу», хай і на ялинку, було небезпечно. У роки другої світової війни – присутня була військова тематика – солдати, танки, парашутисти, зроблені із вати, бинтів, дроту. У голодні післявоєнні роки в тематиці скляних іграшок, які, однак, по ціні ставали дедалі доступнішими, домінувала їстівна тематика – фрукти овочі, ягоди; в епоху тотального дефіциту - предмети побуту: чайники, самовари, лампи. За хрущовських часів популярною була сільськогосподарська тематика - хто ж не пам

ятає золотаво-зелену кукурузку! Новорічна ялинка жваво реагувала на усі прояви життя суспільства – політ людини у космос, спортивні досягнення, новинки мультиплікації та кіно. Так, після виходу у прокат фільму «Цирк» - ялинки поповнилися скляними негрєнтами, а зображення годинника поширилося після огляду «Карнавальної ночі». На вітті новорічної ялинки оживали герої мультиків – Карлсони, Умки, Вінні-Пухи, персонажі народних казок та казок Андерсена, Гофмана; засніжені хатки, фігурки в національних костюмах. У 50-х роках дуже популярними були скляні намиста. Справжньою подією стала поява у 60-х роках електричних гірлянд і дощичку із фольги. 90-і роки та початок 2000-х ознаменувалися в історії ялинкових прикрас лавиною різнобарвних і різноманітних прикрас переважно китайського виробництва, що заповнили новорічний ринок. В оздобленні ялинок (яке з огляду на ціну знову стало предметом розкоші) домінував

західний стиль, що полягав у підборі колористичної гами; дуже популярним стало монохромне оздоблення. Ці тенденції і тепер є актуальними, однак, поряд з ними, в останні роки все сильніше відчувається інтерес до справжнього мистецтва, що полягає, передусім, у поверненні до народних традицій. Мегапопулярними є вироби Терехівської фабрики ялинкових прикрас, розписані вручну народними майстрами, екологічні мистецькі вироби тернопільської арт-студії Коза-Дерева та інші.

{joomplucat:231 limit=4}

{joomplucat:232 limit=12}

У новорічно-різдвяних прикрасах відображається доля багатьох поколінь людей, своєю наївною символікою вони промовисто ілюструють історію народу. У музеї Юліуша Словацького зібрано кілька сотень ялинкових прикрас. Багато із них – дарунок кременецьких родин, для яких вони були мало не сімейними реліквіями. Щороку у переддень свят іграшки оживають. Вони вмищуються на гілках ялини, чекаючи на своїх аматорів. Кожен із відвідувачів може відшукати тут свою улюблену іграшку. Адже «ретро-ялинка» є спогадом про дитинство, коли новорічне дійство було сповнене таємничості, чогось невідомо-прекрасного, трепетного очікування дива.

Олена Гаськевич

Науковий працівник музею Юліуша Словацького